

UDK: 347.9
pregledni članak
primljen 25. siječnja 2005.

Vesna Popović, dipl.iur.,
mlađi asistent Pravnog fakulteta u Mostaru

MEĐUNARODNOPRAVNI ASPEKTI TERORIZMA

Koncem XX. i početkom XXI. stoljeća terorizam je poprimio velike razmjere a svoju kulminaciju doživio je 11. rujna 2001. godine surovim napadom na civilne ciljeve u New York i Washingtonu. Terorizam od tada pa do danas sije paniku cijelim svijetom ne birajući ciljeve i žrtve. Upravo iz razloga što je terorizam poprimio razmjere krvave epidemije, međunarodna zajednica se mora ozbiljnije pozabaviti fenomenom terorizma, u smislu jače međunarodne suradnje. U ovom radu autorica nam, uz kratak povijesni pregled nastanka terorizma, govori i o poteškoćama definiranja pojma terorizma, te daje pregled međunarodnih ugovora (konvencija) koje su posvećene terorizmu.

Ključne riječi: terorizam, teror, antiterorističke konvencije, međunarodna zajednica

I. UVODNA RAZMATRANJA

Terorizam je, bez sumnje, najveća aktualna opasnost suvremenog svijeta. Terorizam, naročito međunarodni terorizam, označava se u pravnoj literaturi kao „napast vremena u kojem živimo”.¹ S pravom se može tvrditi da je ovaj problem danas ozbiljniji nego što je ikad bio u prošlosti. Međutim, s korijenima duboko u povijesti ovaj pojam nikako nije nov, naprotiv, terorizam je star koliko i priča o ljudskom rodu.

Javlja se u povijesti stare Grčke i Rima; tako se i ubojstvo Julija Cezara u literaturi označava kao teroristički čin. U prošlosti je tipična žrtva terorizma bio kralj ili car, predsjednik, odnosno visoki dužnosnik. Nekoliko desetljeća prije prijelaza u XX. stoljeće ruski su revolucionari ubili cara Aleksandra II. u Sankt Peterburgu. Poznato je da je talijanski anarhist 1894. izbo francuskog predsjednika *Sadija Cornota*, zatim je španjolski premijer ubijen je 1897, kad je okončan kubanski put k nezavisnosti, a za godinu dana Španjolska se našla u ratu sa Sjedinjenim Državama.² Početkom XX. stoljeća, točnije 1901. godine, 28-godišnji *Leon Czolgosz* ubio je *Williamu McKinleya*, predsjednika Sjedinjenih Država. Trinaest godina poslije, 1914. godine, srpski terorist Gavrilo Princip ubio je nadvojvodu Ferdinanda, austrijskoga prijestolonasljednika, i time je za-

¹ Dušan Jakovljević, *Terorizam s gledišta krivičnog prava*, Beograd 1997, str.13.

² <http://www.nationalgeographic.com.hr>

počeo Prvi svjetski rat. Nevini životi su bili pošteđeni, naime teroristi su smatrali da je njihovo ubijanje nemoralno i politički nerazborito.

Nažalost, mnogi današnji teroristi nemaju takvih motiva, cilj im je uz što veći broj civilnih žrtava postići i određeni politički cilj. **Postavlja se jednostavno pitanje - što se promijenilo?**

Unatoč promjenama u metodologiji, načinima, sredstvima napada, broju žrtava i sl., ne možemo govoriti o promjenama karaktera terorizma već o tzv. novom, izmijenjenom shvaćanju javnosti o opasnostima "novog terorizma" u suvremenom svijetu. Tehnološki razvitak, čiji je krajnji rezultat i mogućnost korištenja oružja za masovno uništenje radi ostvarivanja terorističkih ciljeva, povećao je potencijalnu nesigurnost svijeta u kojem živimo. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da je opasnost od korištenja oružja za masovno uništenje u terorističke svrhe još uvijek uglavnom potencijalna i da su takvi teroristički napadi iznimka a ne pravilo. No, i sama prijetnja, odnosno mogućnost upotrebe biološkog, kemijskog i nuklearnog naoružanja u terorističke svrhe poziva na oprez i prevenciju. Činjenica je da je terorizam, od svog nastanka pa do danas kad govorimo o "novom terorizmu", u svojoj biti bio i ostao nasilje i to nasilje u kojem sve više ginu nevini ljudi.

II. O POJMU TERORIZMA

Teškoće u definiranju pojma terorizma mogu se promatrati iz povijesne perspektive, iz raznolikosti političkih ciljeva skupina koje su poduzimale terorističke akcije. U suvremenoj pravnoj literaturi ne postoji jedan općeprihvaćen pojam terorizma. Terorizam se definira tako što se u velikom broju slučajeva polazi od "terora" koji se određuje kao strah, zastrašivanje, svirepost, surovost.³ Iako latinskog porijekla (terror, terroris – strah, užas)⁴, pojam terorizma, povezan je s razdobljem jakobinske diktature 1794. i dolazi od francuske riječi *le terrure*, koja označava sijanje straha.⁵

U Konvenciji protiv terorizma Lige naroda iz 1937. godine, koja nikad nije stupila na snagu⁶, terorizam su "sva kaznena djela usmjerena protiv neke države i počinjena s namjerom da se stvori stanje straha kod određenih osoba, skupina osoba ili javnosti u cjelini".⁷ Tako *Jenkins* terorizam definira kao "uporabu ili prijetnju uporabe sile koje su usmjerene ostvarenju političkih promjena". Nešto šire je *Polandovo* određenje pojma: "Terorizam je svako promišljeno, svjesno i sustavno ubojstvo ili prijetnja nedužnima u cilju izazivanja straha i zastrašivanja radi postizanja političke ili taktičke prednosti".⁸

³ Vidi поближе: Dušan Jakovljević, isto, str. 22.

⁴ Vidi: B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb 1988, str. 1345.

⁵ Vojin Dimitrijević, *Terorizam*, Beograd 1982, str. 15.

⁶ Francuska je Ligi naroda uputila formalni prijedlog takve jedne konvencije nakon atentata 1934. godine na kralja Aleksandra I i francuskog ministra vanjskih poslova. Konvencija za sprječavanje i kažnjavanje terorizma otvorena je u travnju 1937. godine za potpisivanje. Iako su 34 države potpisale tu konvenciju, zbog samo jedne ratifikacije i izbijanja Drugog svjetskog rata ona nikad nije stupila na snagu.

⁷ Vidi: http://www.undp.org/terrorism_definitions.html, Opširnije: D. Jakovljević, Isto, str. 70. - 77.

⁸ Ibid.

Parlamentarna skupština Vijeća Europe u svojoj je rezoluciji 1550 (2002.) predložila Odboru ministara da u kompetenciji Multidisciplinarne skupine za borbu protiv međunarodnog terorizma (GMT) stavi razmatranje mogućnosti uporabe definicije terorizma koji je prihvatila EU: "Terorizam je svako kazneno djelo namjerno počinjeno od pojedinca ili skupine protiv jedne ili više država ili međunarodnih organizacija, njihovih institucija ili stanovništva, s ciljem zastrašivanja stanovništva ili ozbiljnog uništavanja ili zamjene političke, gospodarske ili socijalne strukture neke države".⁹

Smatra se da je nepostojanje definicije dovelo do nemogućnosti donošenja globalne antiterorističke konvencije. Moglo bi se reći da ono što je za nekog terorizam, za drugog je borba za nacionalno ili kakvo drugo oslobođenje.¹⁰ Iz navedenih definicija vidljiva je razlika u namjeri počinitelja kaznenog djela terorizma. Naime, ako se radi o međunarodnom terorizmu¹¹, s ciljem da se naškodi stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji, onda se terorizam izjednačava s pojmovima kao što su ratni zločini, genocid i sl., te se tako ubraja u red najtežih zločina.¹²

Iz gore navedenog vidljivo je shvaćanje da je terorizam pridržan isključivo za ne-državne subjekte i da država, odnosno njezine odgovorne osobe i tijela vlasti ne mogu biti odgovorni za terorističke napade. Međutim, povijest nas uči da nikakvi pobunjenici, bez obzira kako financirani, organizirani, odlučni i prokušani u metodama terorizma, ne mogu se približiti razmjerima ubijanja, sakaćenja i razaranja, poput onih što su ih britansko Kraljevstvo ratno zrakoplovstvo i Ratno zrakoplovstvo SAD-a počinili u Hamburgu i Dresdenu, ili pak psihološkom uništavanju i fizičkoj likvidaciji milijuna ljudi u nacističkim i sovjetskim koncentracijskim logorima. S moralnog stajališta, svaki je terorizam veliko zlo. No, državni je terorizam znatno veće zlo negoli terorizam kojim se služe nedržavni službenici.

Tako Walter Laqueur ističe kako su "teroristička djela počinjena od strane policijskih država i tiranskih vlasti, općenito, imala tisuću puta više žrtava i prouzročila tisuću puta više bijede negoli sva djela individualnog terorizma zajedno".¹³

⁹ V. Terms of reference of GMT, adopted by the Committee of Ministers at its 109th Session on 8th November 2001.

¹⁰ Razlike u definiranju pojma terorizma vidljive su iz službenih stajališta država u radu međunarodnih organizacija. Tako je npr. na sjednici Pravnog odbora Opće skupštine UN 2000. godine izraelski predstavnik izjavio: "kako je očito da neke države smatraju da bombaški napadi, ako su izvedeni s ciljem i u okviru programa nacionalnog oslobođenja, ne predstavljaju terorističke napade", na što je sirijski predstavnik odgovorio da je "državni terorizam Izraela rezultirao smrću više tisuća palestinskih žrtava i da bi se tim oblikom terorizma međunarodna zajednica više trebala baviti". Iz ovog je vidljivo da sadržaj definicije terorizma ovisi o stavovima onoga tko ga definira.

¹¹ U hrvatskom Kaznenom zakonu jedna bitna razlika između kaznenih djela međunarodnog terorizma iz čl. 169. i protudržavnog terorizma iz čl. 141. je u namjeri počinitelja. Ako je počinitelj postupio s namjerom da terorističkim napadom naškodi stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji, radi se o kvalifikaciji iz čl. 169. a ako ima namjeru naškoditi R Hrvatskoj, radi se o kaznenom djelu iz čl. 141., NN br. 110/97.

¹² U literaturi nalazimo primjere izjednačavanja terorizma s ratnim zločinima pa i sa zločinima protiv čovječnosti. Ma koliko se to nekim može činiti prihvatljivim, brojni argumenti govore protiv toga izjednačavanja. Npr. to bi omogućilo pripadnicima terorističkih organizacija da se u svojim obranama u postupku pred sudom pozivaju na dužnost izvršenja zapovjedi pretpostavljenog, dok bi vođe i organizatori terorističkih skupina bili subjektima izravne ili neizravne zapovjedne odgovornosti.

¹³ Walter Laqueur, *The Age of Terrorism*, Boston 1987, str. 146.

Sva djela što spadaju u terorizam zabranjena su međunarodnim deklaracijama o ljudskim pravima ili konvencijama što tvore međunarodno ratno pravo¹⁴. Oni koji provode nedržavni terorizam nisu potpisnici tih deklaracija odnosno konvencija, dok su danas sve države potpisnice svih ili gotovo svih tih dokumenata. Prema tome, kad se država izravno ili neizravno služi terorizmom, ona time krši i svoje međunarodne obveze, što se ne može reći za nedržavne skupine i organizacije koje pribjegavaju terorizmu.

No, osim navedenih poteškoća kod definiranja terorizma javlja se i problem definiranja pojma terorističke organizacije. Postavlja se pitanje tko bi u nacionalnim okvirima, ali i na razini međunarodne zajednice, trebao biti ovlašten određenu skupinu ljudi proglasiti terorističkom. U nacionalnim okvirima, elementi pojma terorističke organizacije su predviđeni zakonom, a samim time konačna odluka o proglašenju neke skupine terorističkom uvijek treba biti odluka sudbene vlasti. U SAD ovlast proglasiti neku organizaciju terorističkom ima državni tajnik. Tako je Državna tajnica Madelin Albright 1997. godine ukupno 30 organizacija proglasila stranim terorističkim organizacijama¹⁵, a trenutno ih ima 28.¹⁶ Dakle, tu odluku ima izvršna vlast, ali i protiv te odluke državnog tajnika organizacija koja je proglašena terorističkom ima pravo žalbe sudbenoj vlasti, što znači da zadnju riječ ipak ima sud.

III. MEĐUNARODNE KONVENCIJE O TERORIZMU

Početak međunarodnih nastojanja za donošenjem sveobuhvatne antiterorističke konvencije je razdoblje između dva svjetska rata. Napori Lige naroda nastavljani su utemeljenjem Ujedinjenih naroda, ali zbog nesuglasja oko definicije terorizma i nemogućnosti razgraničenja terorizma od zakonite borbe za nacionalno osamostaljenje i oslobađanje od kolonijalizma i strane okupacije, do danas nije donesena sveobuhvatna konvencija za suzbijanje terorizma. No, ipak svi ti napori rezultirali su donošenjem tzv. tematskih konvencija, koje se odnose na otmicu zrakoplova, ugrožavanje sigurnosti zračne i pomorske plovidbe, terorističko bombardiranje itd.

Bosna i Hercegovina postala je članicom jednog broja međunarodnih univerzalnih, regionalnih i multilateralnih ugovora po osnovi izvršene sukcesije ugovora potpisanih od strane SFRJ, dok je jedan broj i sama potpisala i ratificirala.¹⁷

¹⁴ Propisi što sačinjavaju međunarodno ratno pravo određuju imunitet civila u ratnim sukobima, te izrijekom zabranjuju zaraćenim stranama da se služe terorizmom. Međunarodne deklaracije o ljudskim pravima zabranjuju najveći dio, ako ne i sve, preostale tipove terorizma – terorizam u vrijeme rata počinjen od strane skupina koje nisu poznate kao zaraćene strane, te terorizam u vrijeme mira bez obzira tko je počinitelj.

¹⁵ Da bi neka organizacija bila proglašena stranom terorističkom organizacijom, moraju biti ispunjeni ovi uvjeti: - mora se raditi o stranoj organizaciji; - ta organizacija mora biti uključena u terorističke aktivnosti; - njezine aktivnosti moraju ugrožavati sigurnost američkih državljana ili nacionalnu sigurnost SAD.

¹⁶ Abu Nidal Organization, Abu Sayyaf Group, Armed Islamic Group, Aum Shinrikyo, Basque Fatherland and Liberty, Gamma al-Islamiyya, HAMAS, Harakat ul-Mujahdin, Hizballah, Islamic Movement of Uzbekistan, al-Jihad, Kahane Chal, Kurdistan Workersd Party, Liberation Tigers of Tamil Eelam, Mujahedin-e Khalq Organization, National Liberation Army, Palestinian Islamic Jihad, Palestine Liberation Front, Popular Front for the Liberation of Palestine, PFLP-General Command, al-Qaida, Real IRA, Revolutionary Armed Forces of Colombia, Revolutionary Nuclei, Revolutionary Organization 17 November, Revoluzionary Peoples Liberation Army/Front, Shining Path i United Self-Defens Forces of Colombia. Vidi: <http://www.state.gov/d/ct/rls/rpt/fto/2001/5285.htm>

¹⁷ Vidi: Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, *Zbirka međunarodnih multilateralnih ugovora iz oblasti borbe protiv međunarodnog terorizma*, Sarajevo 2002.

Time BiH izvršava svoje međunarodnopravne obveze¹⁸ i stječe odgovarajuća prava i kao članica UN i drugih međunarodnih specijaliziranih organizacija. 11 antiterorističkih konvencija doneseno je u okviru UN, dok je jednu donijelo Vijeće Europe, To su:

- **Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u zrakoplovima** od 14. rujna 1963. godine (*Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Bord Aircraft*).¹⁹

Ovom tz. Tokijskom konvencijom države stranke obvezuju se da će u svojim nacionalnim kaznenim zakonodavstvima inkriminirati ponašanja kojima se ugrožava sigurnost leta zrakoplova, osoba i imovine u zrakoplovu. Konvencija određuje i ovlasti zapovjednika zrakoplova koje podrazumijevaju i mogućnost poduzimanja stegovnih mjera prema osobama koje krše disciplinska pravila dok je zrakoplov u letu. Prema odredbama Konvencije, zapovjednik zrakoplova ima ovlaštenje počinitelja izručiti mjerodavnim tijelima države stranke na čijem je području zrakoplov sletio, ako postoji osnovana sumnja da je ta osoba dok je zrakoplov bio u letu počinila teško kazneno djelo kažnjivo prema zakonu države registracije zrakoplova.²⁰

- **Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice zrakoplova** od 16. prosinca 1970. godine (*Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft*).²¹

Ovom tz. Haaškom konvencijom inkriminirana je nezakonita otmica zrakoplova kao i svaki pokušaj, ostvaren silom ili drugim oblicima zastrašivanja, neovlaštene uspostave kontrole nad zrakoplovom dok je u letu. Konvencija obvezuje države stranke da otmicu zrakoplova predvide u nacionalnom zakonodavstvu kao ozbiljno kazneno djelo i da za njega odrede stroge kazne.²²

- **Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti civilnog zrakoplovstva** od 23. rujna 1971. godine (*Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation*).²³

Tz. Montrealskom konvencijom inkriminirano je svako nasilje poduzeto prema putnicima ili članovima posade zrakoplova dok je zrakoplov u letu. Konvencija obvezuje države stranke da u svojim nacionalnim zakonodavstvima propišu stroge kazne za

¹⁸ Osim univerzalnih i regionalnih multilateralnih ugovora koje je BiH ratificirala, treba navesti i neke međunarodne bilateralne ugovore koje je BiH do sada zaključila s pojedinim državama.

- Sporazum između Vlade R BiH i Vlade R Mađarske o suradnji po pitanjima borbe protiv terorizma, trgovine narkoticima i organiziranog kriminala od 21. 4. 1996. godine, - Sporazum o suradnji u borbi protiv međunarodnog terorizma, nezakonite trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama i organiziranog kriminala između Vijeća ministara BiH i Vlade R Turske od 21. 6. 2000. godine, - Sporazum o suradnji između Vijeća ministara BiH i Vlade R Italije u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala od 28. 1. 2002. godine, - Ugovor između Vijeća ministara BiH i Vlade R Hrvatske o suradnji u borbi protiv terorizma, krijumčarenja i zloporabe droga te protiv organiziranog kriminala od 17. 6. 2002. godine; Vidi поближе: Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Isto, str. 223. - 243.

¹⁹ Konvencija je potpisana 14. 9. 1963. godine u Tokiju. Bosna i Hercegovina je na temelju sukcesije ugovora, potpisanih od strane SFRJ (Sl. list SFRJ, br. 47/70), stranka konvencije- *Službeni glasnik BiH*, br. 26/98.

²⁰ Prema: Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Isto, str. 25. - 33.

²¹ Vidi tekst konvencije - *Službeni list R BiH*, br. 15/95.

²² Vidi поближе: Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Isto, str. 34. - 40.

²³ Konvencija objavljena u *Službenom listu R BiH*, br. 15/95.

sva kaznena djela iz ove konvencije. U ostalim odredbama konvencija obvezuje države stranke da u svojim zakonodavstvima regulira pitanja vezana uz ekstradiciju počinitelja.

- **Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju kaznenih djela protiv osoba pod međunarodnom zaštitom** od 14. prosinca 1973. godine (*Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons*).²⁴

U smislu ove Konvencije osobe pod međunarodnom zaštitom su: šef države, ministar vanjskih poslova, zastupnik ili službenik države ili međunarodne organizacije koji uživa posebnu zaštitu od napada po međunarodnom pravo i obvezuje države stranke da u svojim nacionalnim zakonodavstvima inkriminiraju namjerno ubojstvo, otmicu ili drugi napad na osobu i slobodu osobe pod međunarodnom zaštitom. Konvencija obvezuje države stranke da za počinitelje propišu stroge kazne primjerene težini i prirodi kaznenih djela koje su predviđene u konvenciji.

- **Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca** od 17. prosinca 1979. (*International Convention Against the Taking of Hostages*).²⁵

Konvencija definira uzimanje talaca kao oduzimanje i zadržavanje nekih osoba i prijetnje smrću tim osobama u smislu da se prisili treća strana, država, međunarodna organizacija, fizička ili pravna osoba ili neka skupina, da postupi ili se suzdrži od postupanja na određeni način kao izričiti ili prešutni uvjet oslobađanja talaca. Prema konvenciji kažnjiv je i pokušaj uzimanja talaca kao i sudjelovanje u tom kaznenom djelu. Države stranke na čijem bi području počinitelji držali taoce obvezuju se poduzeti sve mjere s ciljem olakšanja položaja talaca te osiguranje njihova oslobađanja i povratak u državu prebivališta.

- **Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala** od 3. ožujka 1980. godine (*Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*).²⁶

Ova tz. Bečka konvencija definira što je to nuklearni materijal i priznaje pravo svim državama ugovornicama da koriste nuklearnu energiju u miroljubive svrhe. Konvencija obvezuje države stranke da u svojim zakonodavstvima reguliraju prijevoz nuklearnog materijala koji se nalazi na njihovom teritoriju, odnosno brodu ili zrakoplovu pod njezinom jurisdikcijom.

- **Konvencija o suzbijanju nezakonitih postupaka protiv sigurnosti pomorske plovidbe** od 10. ožujka 1988. godine (*Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation*).²⁷

Konvencija uspostavlja kaznenopravnu odgovornost za zabranjene postupke ugrožavanja međunarodne pomorske plovidbe po uzoru na model odgovornosti ustanovljen za ugrožavanje međunarodne zračne plovidbe. Kažnjivo je svako nezakonito i namjer-

²⁴ Vidi tekst konvencije – *Službeni list R BiH*, br. 25/93.

²⁵ *Službeni list R BiH*, br. 25/93.

²⁶ *Službeni glasnik BiH*, br. 26/98.

²⁷ Gore navedena konvencija je u proceduri za ratifikaciju u Parlamentarnoj skupštini BiH.

no uspostavljanje kontrole nad brodom sredstvima prisile, prijetnje ili drugih oblika zastrašivanja u cilju počinjenja akata nasilja protiv putnika ili članova posade broda, kojima se ugrožava sigurnost pomorske plovidbe.

- **Međunarodna konvencija o suzbijanju terorističkih bombaških napada** od 15. prosinca 1997. (*International Convention for the Suppression of Terrorist Bombing*).

Konvencija propisuje režim univerzalne jurisdikcije za nezakonitu i namjernu uporabu eksploziva i drugih smrtonosnih tvari na javnim mjestima radi ubijanja ili tjelesnog ozljeđivanja ljudi ili prouzrokovanja velike materijalne štete na takvim mjestima. Ova konvencija prema čl. 3. ne primjenjuje se ako je kazneno djelo učinjeno unutar samo jedne države, ako su počinitelj i oštećeni državljani te države te ako je počinitelj uhićen na području te države, a niti jedna druga država nema interesa za poduzimanje kaznenog progona.

- **Međunarodna konvencija o suzbijanju financiranja terorizma** od 9. prosinca 1999. godine (*International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*).

Ova konvencija od država stranaka zahtijeva poduzimanje sprječavanja i suzbijanja izravnog ili neizravnog nezakonitog financiranja terorističkih djelatnosti od skupina koje se deklariraju karitativnima kao i skupina koje su i same uključene u nezakonite aktivnosti kao što je trgovina drogom i oružjem. Konvencija osigurava i mehanizme identifikacije, zamrzavanja i oduzimanja sredstava iz nezakonitih fondova i njihovu raspodjelu među državama čiji se kriteriji određuju prema okolnostima slučaja.

- **Europska konvencija o suzbijanju terorizma** usvojena u Strazburu 27. siječnja 1977. godine (*European Convention on the Suppression of Terrorism, ETS no. 090*).

Konvencija je donesena u cilju omogućavanja izručenja osoba koje su počinile kaznena djela u vezi s terorizmom. Taksativno su navedena kaznena djela koja za potrebe ekstradicije, države ugovornice ne mogu smatrati političkim kaznenim djelima, dakle riječ je o osobito teškim kaznenim djelima otmice zrakoplova, uzimanje talaca, ugrožavanje sigurnosti osoba napadima vatrenim oružjem i sl.

Osim gore navedenih konvencija UN donijele su još četiri Protokola, i to:

- Protokol za suzbijanje nezakonitih akata nasilja u zračnim lukama koje služe međunarodnoj civilnoj plovidbi;
- Protokol za suzbijanje nezakonitih akata protiv sigurnosti fiksnih platformi;
- Protokol za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminala;²⁸

²⁸ Protokol usvojen od Opće skupštine UN 15. studenog 2000. godine, *Službeni glasnik BiH*, Međunarodni ugovori, br. 3/02.

- Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnenim, morskim i zračnim putem, kojim se dopunjuje konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminala.²⁹

Opća skupština UN, Rezolucijom 51/210 od 17. prosinca 1996, ustanovila je *ad hoc* komisiju koja je imala zadatak izraditi nacrt opće konvencije za borbu protiv međunarodnog terorizma. Ona nije uspjela obaviti posao zbog političkih, pravnih i ideoloških problema, također nije uspjela definirati zločin međunarodnog terorizma. Ovim nacrtom određena djela počinjena tijekom oružanih sukoba koji nemaju međunarodni karakter, djela koja sadašnje humanitarno pravo ne zabranjuje, pretvaraju u međunarodna kaznena djela. Kao primjer navode se pravila međunarodnog prava o oružanim sukobima koji nemaju međunarodni karakter. Naime, pripadnicima pobunjeničkih snaga ta pravila ne zabranjuju uporabu sile protiv neprijateljskih vladinih snaga ili protiv njezine imovine, pod uvjetom da se poštuju osnovna pravila koja važe za takvu upotrebu sile. Takva uporaba sile trenutno se ne smatra međunarodnim zločinom, iako bi se po nacionalnom zakonodavstvu nekih država smatrala kao kazneno djelo.³⁰

Sporna točka u ovom nacrtu jest i nekažnjavanje pripadnika vladinih snaga za djela počinjena u "antiterorističkim operacijama". Događa se da pripadnici vojske ozbiljno krše ljudska prava čak i u mirnodopskim prilikama; tada se na njih ne primjenjuje međunarodno humanitarno pravo, ali ni odredbe ove opće konvencije.³¹

Na brojna pitanja iz ovog nacrta teško je odgovoriti upravo zbog suprotnosti između stajališta država koje sudjeluju u raspravi.

ZAKLJUČAK

Terorizam danas predstavlja nesumnjivo najveći sigurnosni problem. Za sada mu se nijedna država ne može uspješno suprotstaviti, niti je posve imuna na njega. Terorizam nema moralnih ili etičkih konotacija. O terorizmu se piše i govori kao najvećem sigurnosnom problemu, i znatno više nego o drugim sigurnosnim problemima koji su ništa manje prisutni i koji također ugrožavaju, ali na drugi način. Evidentno je da nastaje sve veći jaz između siromašnih i bogatih. Industrijski razvijene zemlje su naprosto gladne za sirovinama i koriste svoju superiornost da do njih dođu pod svaku cijenu, pri čemu se služe svim metodama i sredstvima, od onih perfidnih do izvođenja agresije na države koje im smetaju da to ostvare. Mogućnost malih država da se tome suprotstave

²⁹ Isto

³⁰ Vidi pobliže: Vojin Dimitrijević, *Terorizam i ljudska prava*, Godišnjak 2000. – 2003. – Udruženje za međunarodno pravo Srbije i Crne Gore, Beograd 2004, str. 84..

³¹ Postupanje s ratnim zarobljenicima iz rata u Afganistanu ne tiče se samo američkog već i međunarodnog prava. Pod sumnjom da su povezani s Talibanima i terorističkim organizacijama, ovi se ljudi drže izvan teritorija SAD da bi se izbjegla mogućnost da se njihovo lišenje slobode napada tužbom *habeas corpus*, odnosno ograničenje zadržavanja pritvorenog bez odluke suda. Tvrdi se da su podvrgnuti nečovječnom postupanju. Mnogi su smješteni u vojnoj bazi SAD u zaljevu Guantanamo, koja se nalazi na teritoriju Kube, ali njome upravljaju SAD na osnovi zakupa. Iako je teritorij baze pod potpunom američkom kontrolom, sudovi u SAD se oglašavaju nemjerodavnim razmatrati zakonitost postupanja s zarobljenicima tvrdeći da su oni na stranom teritoriju, tj. Kubi.

realno postoji, ali je objektivno mala. Ono što su nekad posjedovale "super sile", nuklearno naoružanje, danas posjeduju regionalne sile. Ono što su dugo nadzirale institucije npr.: znanje, informacije, danas nadziru manje skupine ljudi ili organizacije, a nedvojbeno se može predvidjeti da će ovaj proces transfera moći, ukoliko se nastavi ovim trendom, završiti sa zastrašujućom mogućnosti primjene sile u rukama pojedinca.

Postoje velike razlike između društava, nema suglasnosti o vrijednosnim sustavima koji vrijede u raznim sredinama, ali su isto tako neosporno univerzalne vrijednosti na kojima ljudi svijeta temelje svoj opstanak i svoju budućnost. Prema takvim vrijednostima treba da se određuju terorizam i borba protiv njega. Deklaracije o pravima čovjeka temeljna su potreba i nužnosti svakog čovjeka da uvaži drugog kao svjesno biće, da bi na taj način bio u mogućnosti da i sam bude uvažen kao svjesno biće, pojedinac koji je slobodan misliti, djelovati i posjedovati vlastita vjerovanja. Teroristički cilj je prvenstveno nasilje nad nevinima, čija se smrt koristi u političke svrhe. Nevini ljudi postaju sredstvo za ostvarivanje nekog drugog, višeg, cilja. Demokratske države moraju se odlučno suprotstaviti terorizmu ali da istodobno ne narušavaju ljudska prava i demokratske procese. Drugim riječima, borba protiv terorizma ne smije ugroziti demokraciju u ime njene obrane. Terorizam je pojava s kojom će svijet morati živjeti, ali naravno ne i miriti se s njim. Stoga se moramo složiti s riječima glavnog tajnika Ujedinjenih naroda Kofija Annana koji je u obraćanju u Općoj skupštini rekao: "Moramo biti odlučni suprotstaviti se terorizmu i učiniti sve što je u našoj moći da to zlo iskorijenimo s lica zemlje. Sila koju ćemo upotrijebiti uvijek mora biti razmjerna i usmjerena prema osobama za koje postoje dokazi o njihovom terorističkom djelovanju. Ni u kom slučaju nam nije dopušteno boriti se protiv terorista njihovim metodama". Iako postoje vidljivi rezultati u borbi protiv terorizma (antiterorističke konvencije donesene u okviru UN i Vijeća Europe), međunarodna zajednica mora preuzeti dio odgovornosti i obveza na njegovu suzbijanju i donijeti sveobuhvatnu konvenciju o suzbijanju terorizma. Također, utvrditi jedinstvenu definiciju terorizma, odrediti pojam političkog kaznenog djela, a ne državi ostavljati mogućnost tumačenja toga pojma, i sl.

Dokle će biti nanošene mnogobrojne i ne male nepravde ma od koga one potjecale, kako unutar jedne države tako i u međunarodnim odnosima, predstavlja bitno pitanje koji će dati odgovor – hoće li stvarni terorizam i stvarni teroristi i dalje činiti svakodnevnu realnost ljudskog života?

Nažalost, jedno je sigurno, terorizam je dostigao svoj vrhunac, postao je sredstvo masovnog uništenja.

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF TERRORISM

Summary

With the end of XX and the beginning of XXI century, terrorism has expanded into large scales, and it has achieved its colmination on the 11 of September 2001 with cruel attack on civilian targets in New York and Washington. From that moment until now, the terrorism has spread panic all over the world choosing no targets or victims. Because the terrorism has turned into bloody epidemic, the international community should

have more serious approach to the terrorism phenomena, making stronger international cooperation. In this work, the author gave short historical review of terrorism and is talking about difficulties of defining of terrorism as a term, and is presenting review of international agreements (conventions) that are dedicated to terrorism.

Key words: terrorism, antiterrorist conventions, international community